

**Sosledje dopisovanja med  
Miranom Jarcem in Božidarjem Jakcem  
od prve objave Jarčevega prevoda 1915  
do Jakčevega odhoda v vojsko 1917**

Razstavljene izvirnike hrani Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto.

Na ekranu se predvajajo prepisi teh pisem.

Dragi Dorči!

Dopisnico sem prejel. Mi imamo sedaj že dva tedna. Šolo in sicer en teden dopoldne in teden popoldne. Jaz sem začel zopet pisati slovensko. Davi sem poslal v „Ilustrirani glasnik“ črtico „Zmaga“ ki sem jo iz nemškega poslovenil! Je že tiskana in sprejeta. Beri Ilustr. Glasnik od 4. XI 15 in boš videl Zmaga .... poslovenil J. M. Poslal sem tudi „Smrt junaka“, ki bo mogoče tudi sprejeta, sem sam spisal. Dobil sem za Zmago honorar 9 K. Sedaj se učim pri neki gospodični francosko. Ena ura ... 1K. Pa se mi ta jezik zelo dopade. Kasneje več. Se imam veliko za učiti. Veseli Me, da tako pridno rišeš. S tem te pozdravljam

Tvoj prijatelj  
Miran Jarc

Dragi Miran!

Tvoje (pismo) dopisnico sprejel. Oprosti, ker Ti tako dolgo nisem odpisal. Medtem časom odkar sem Ti zadnjič pisal. Imeli smo 14 dni prosto. Sedaj imamo po privatnih hišah šolo. 18./XII. bo II. konferenca. Pri prvi nisem bil nič imenovan. Kadar imam kaj časa pa rišem. Narisal sem »Plesoče vile«, »Rojenice«, »Divji mož ali hostnik«, »Povodni mož«, »Copernice«, potem ilustracije k tistim berilom kar smo v šoli brali kakor »Die Kraniche Ybicus«, »Lorelei«, »Kammermusik«, potem oljnati portret »R. Wagnerja« in druge stvari. Me veseli ker pisateljuješ, bral sem »Zmago« kako si mi pisal je zelo dobro, samo če si res ti prestavil!? Kako se kaj imaš? Jaz imam vedno dosti dela. Tukaj je mnogo vojakov! Povem ti, da so se naši preselili iz Sinaje v Bukarešt. S tem te srčno pozdravljam kakor tudi Tvoje domače. Piši mi kmalu. Vesele božične praznike in srečno novo leto

Tvoj prijatelj  
Blacaz

Dragi Dorči.

Danes sem prejel tvojo cenjeno dopisnico. Tudi mi smo že imeli eno konferenco, dne 15.XII. Bil sem imenovan le matematiko bolje – saj pač veš, da nisem matematik, ampak »velik nasprotnik« te vede in tudi tebi »ne=prijazen«. Seveda je to le šala.

Čudno se mi zdi, da dvomiš, da bi jaz napisal tisto: »Zmago«. Boš mi menda le verjel. Čez en mesec bo najbrž notri v Ilustr. Glasniku »Smrt junaka«, ki sem sam spisal in ne prestavil. Podpisan bom pod celim imenom: Jarc M.

Jaz sem začel sedaj splošno pisati in kar se boš čudil – zanimati za slikarstvo, sploh mi je nad vse – umetnost. Seveda pišem ne ker pač veš, da nisem zato. Ali nad vse rad berem Jakopičeve ali Vavpotičeve razprave o slikarstvu, o njegovi moderni struji: secesijo ali impresija, ki je tudi kot veš v poeziji in v glasbi. Pri nas smo v šoli ustanovili vsi skupaj šolski časopis »Album« ki ga urejata Podbevšek (»znan pisatelj«!!) in Puc. Denar in drugo imata Pehani in Absec v rokah. Tudi jaz sem že več črtic

poslal pod imenom Orlov. Tiskan je »Album« z litografijo. Tako se širi v VI. g. r. literatura. Francoščino se tudi učim že dva meseca. Uči me sestra od žene g. prof. Škerlja ura pa je ---- 2K. Je prav lepo in me veseli. Do zdaj sem vzel izgovorjavo in sprego; avoir (haben) in être (sein).

Knjig imam že precej novih. Posebno kupujem Cankarja od katerega se tudi učim jezika. Fiziko sem nekoliko opustil. No pa se ne jezi zato .... »kar si ti v slikarstvu sem jaz v poeziji ... Drugega ti nimam dosti napisati. Ako hočeš, tu eno pesem mojo, ki je že v »Albumu« tiskana:

Jarc M: Domovini

Ko stopam mimo teh grobov  
povsod od vseh strani  
se smrt mi v obraz reži  
ko pot me pelje v dom moj nov.

V dom moj nov, pa tudi tvoj –  
mogoče jutri zazvoni  
s cerkve na hribčku pesem ti,  
da bo vtihnili s srcu boj.

Tako umira sleherni  
pa moja pot pelje čez plan  
v grobove cilj se kaže mi  
k večeru se nagiba dan.

Pa da ne boš zopet mislil, da sem kje prepisal! Kaj tacega ne trpim, ker ni mi antipatičnejšega človeka, kakor tisti, ki prepisuje. Se lahko prepričaš.

Škoda res da te ni tu. Bi imeli vsaj enega slikarja v VI. G. da se ti pa mogoče ne bo zdelo ... skoro bi rekel otročje, da imamo časopis ti povem da so ga imeli Cankar, Župančič etc tudi ko so bili na gimnaziji. To je strogo resno ....

Pa zbogom! Kmalu piši in na pismo, in tebi bom tudi kmalu odpisal, tako, da si bova dopisovala vedno, da ne pozabiva. Te pozdravlja srčno

Tvoj »poet«

Miran Jarc

Velecenjena rodbina »Jarc«

Vesele božične praznike in srečno novo leto!

Vam želi

B. Jacaz

*Novo mesto, 24. december 1915*

Velecenjeni gospod  
Jakaz Božidar

in vesele božične praznike!  
Te vsi srčno pozdravljamo

Tvoj Miran Jarc

Dragi Miran!

Oprosti ker ti toliko časa nisem Nič odpisal. Tvoje pismo sem z velikim veseljem sprejel. Ti mi pišeš, da ste ustanovili dijaški literarni list, to me zelo veseli. Želim Vam vsem najboljše uspehe. Tukaj pa ni ravno veliko časa za take stvari. Sicer so pa tudi gmotne razmere zelo slabe. 12./II smo dobili polletna izpričevala. Rede imam naslednje:

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Vedenje ... prav lepo<br>Veroznanstvo ... dobro<br>Nemščina ... zadostno<br>Francoščina .... zadostno<br>Zemljepis .... zadostno<br>Zgodovina .....zadostno<br>Matematika ... dobro<br>Prirodopis ... dobro<br>Kemija ... zadostno<br>Opisna geometrija ... prav dobro<br>Prostoročno risanje ... prav dobro | Predmeti katere sem podčrtal, se poučujejo v nemškem jeziku.<br>Kako je pa s tabo, ali si izdelal?<br>Jaz sem z mojim izpričevalom še dosti zadovoljen, ker je letos zelo težko. Kako je pa ali se še učiš francoščine? |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Sedaj bom obiskoval vaje v kemiskem laboratoriju ali analitično kemijo. Je zelo prijetno, bomo delali poizkuse. Prvi tečaj nismo imeli, ker je bil laboratorij zaradi vojaštva nedostopen. Ali imate pri vas kaj slovenskih in nemških prostih predavanj. Jaz sem prvi tečaj imel Erjavčevo: »Hudo brezdno« ali »gozdarjev vajenec« za predavanje in 2 nemška »In der Tiefmeer« in »Der Wintersport«. Drugi tečaj bom imel Finžgarjev »Pod svobodnim solncem«, I. del, II. del bo imel neki drugi. V šoli bomo sedaj Detelovo: »Trojko«. Sedaj imamo iz tega domačo nalogo »Kratka karakteristika gorenjevaških visokošolcev«. Kaj pa – sli se še kaj zanimaš za slikarstvo? Jaz kadar imam čas vedno kaj rišem. Sedaj bom začel Rembrandov portret po njegovi lastni sliki (z olnatimi).

V šoli sem delal zadnje čase veverico z akvarelnimi barvami, sedaj delam pa patra (relief) z belo kredo na črn papir. Kaj pa delate pri Vas kaj v šoli?

*Idrija, 26. februar 1916*

Šele danes nadaljujem pismo. Rembrandov portret sem že končal. Se mi je še precej posrečil. Naznamim ti tudi, da so isti dan kot na Ljubljano 18./II. bili tudi nad Idrijo Aeroplani eden je célo dopoldne krožil nad Idrijo. Te dni je tukaj precej snega padlo. Sedaj je zopet lepo. Kako je pa pri Vas. Kako se kaj še imaš? Ali še pišeš?

*Idrija, 14. marec 1916*

Oprosti, ker toliko časa pišem to pismo. Tvojo dopisnico sem prejel. Tisti dve sliki bom prej kot mogoče Naredil. Sedar? Ti ravno nemorem poslati. Medtem časom sem v šoli naredil s kredo na siv papir relief »deklico«. Sedaj pa delam »modro vrano« (ali kako se že imenuje!). Vijolino igram tudi jaz večkrat. Včasih igram z drugimi dijaki skupaj. Sedaj smo naročili »Sternkarte« 27x27 cm format. Se zanimam tudi za astronomijo. Je zelo zanimivo (Mars!). Sedaj bomo pri slovenščini brali Jurčičevega »Desetega brata«. Ali pri Vas tudi kaj berete? Jaz se imam tukaj še precej dobro. Danes je bilo po dolgem času vendar enkrat zopet lepo vreme. Sneg

je še sem ter tja. Sedaj imamo vaje v šoli, za slučaj zrakoplovskega napada. Piši mi kaj kmalu, pa veliko! Pozdravi vse domače! Ali se še učiš francosko? Parlez-vous Français? Imam malo časa! Sedaj enega inštrujiram! S tem te srčno pozdravljam

Tvoj prijatelj B. Jacaz

Dragi Dorči!

Kako to da mi nič ne odpišeš na zadnje pismo, ko sem ti toliko pisal. Zato ti jaz pišem. Tu v Novem mestu je zelo zabavno. Jaz še vedno »pišem« in berem neprestano knjige, istotako Puc in Podbevšek. Sedaj nimam nič drugega še tiskanega razen »Zma=ge.« Prvi tečaj sem zdelal. Imel sem matematiko latinsko in grško: genügend, nemško in slovensko sehr gut, drugo gut. Je zelo lahko letos. Prosil bi te ako mi hočeš moji želji ustreči, da bi mi poslal dve sliki kjer bi bile z barvam narisane rože ali podobno, take velikosti, kot ta karta, risano na bel risalen papir. Ali mi hočeš narisati. Za nek album potrebujem. Za nagrado ti bom poslal ali po pošti 1 Krono ali pa kakšno knjigo, katero boš hotel. Torej izredno kmalu veliko odpiši in pošlji tiste dve sličice! – Violino prav mnogo sedaj igrām. Učim se tudi francosko kot sem ti pisal: Je parle francais!«

Dragi Dorči

Dolgo pismo ti pišem danes, to pa radi tega, da me boš natančneje poznal in to leto. Tvoje pismo sem prejel kar me je zelo razveselilo. Nameravam ti torej danes pisati daljše in obsežnejše pismo. Zelo me veseli to najino dopisovanje le če bi ti hotel večkrat pisati kot pišeš. Jaz spravljam vsa Tvoja pisma kaj pa ti?

Prvi tečaj se izdelal, tudi jaz Ti povem lahko rede. Latinsko etc... Sicer sem ti jih pa tako že povedal. Z našim literarnim listom »Album« je bila slaba. G. Profesor Škerlj je zvedel o tem in poklical Antona Puca, Podbevška Schweigerja in mene v konferenčno sobo in je rekel: »Veseli me, da se pečate z literaturo ali vendar v teh časih je bolje, da nimate nikakih literarnih listov, kajti lahko vam očitajo, da imate »Geheimbündnisse« in smo morali dati listu slovo. O priliki ti ga pokažem. Fiziko in sploh matematike in njene sorodnosti sem opustil. Spoznal sem, da je vendar najvišje po katerem stremim jaz, to troje: poezija, slikarstvo,

glasba. To so tri najvišje, rekel bi glavne umetnosti. Pri nas ni nič prostih predavanj. Šolo kot mogoče veš imamo v samostanu poleg »ta stare gimnazije« ker so v novi gimnaziji vojaki. Imamo na raz-polago le štiri sobe, zato imamo 2,4,6,8, gimnazija od 2h-6h popoldne šolo en teden in 1,3,5,7, gimnazija od 8h-12h zjutraj, en teden. Se vedno vrstimo prostega časa je dovolj. Pri slovenščini, ki jo uči, prof. Majcen, smo brali Cankar: »Kurent« To je simbolična moderna pravljica v kateri Cankar primerja slovenskega poeta Kurentu, ki poje vesele brezskrbne pesmi. Potem smo še brali: Cankar: »Tujci« »Na klancu«, Meškove in Finžgarjeve črtice in natančno predelali krasni Prešernov Sonetni venec. V šolskih nalogah smo pisali 2. prosto izbrani snovi. Jaz pisal: »Melanholija« in »Meditacija«. V nemškem jeziku, (razlaga g. prof. Kelemina) jemljemo ali bolje rečeno beremo Lessingovo dramo »Emilia Galotti« in Goethe: Goetz v. Berlichingen. V naravoslovju jemljemo človeško telo in »hipoteze o postanku človeka«! Zelo zanimivo. Detelovo »Trojko« imam tudi jaz, sem jo že bral, zelo zanimivo. V

slovenskem v prvi vrsti Cankarja. Zelo me zanima rusko slovstvo, katerega glavna predstavitelja sta Tolstoj in Dostojevski, globok dušeslovec (psiholog). Francoska literatura: Moderni so, ki jih v nemških prestavah berem: Paul Verlaine, Charles Baudelaire, Honoré de Balzac, Alphonse Daudet katerega krasne črtice Lettres de mon moulin = »Pisma iz mojega mlina« so me kar očarale.

Glede nemške moderne literature, ki je tudi precej zanimiva sem bral pesnika Richard-a Dehna-a, ki je bil tudi Otonu Župančiču vzor, in pa dramatika Hoffmannsthal. Oba sta ateista (brezverca). Prašam me če se jaz še francosko učim? Gotovo in z veseljem. Uči me, kot sem ti že povedal mogoče, sestra od gospe prof. Škerlja, ki prav izborno govori. Ona tudi vedno slika z oljnatimi barvami in mi večkrat kaže slike (seveda kopije) slavnega nemškega renesančnega slikarja Arnold-a Böcklina o katerem si gotovo že mnogo slišal, posebno o njegovi sliki »Insel der Toten« (Otok mrtvih). Sedaj sem v francoskem vzel vse pravilne glagole

*Novo mesto, 17. marec 1916*

i coniugacije kakor na primer »donner dati: je donne, etc .... Sam mnogo pišem črtice in pesmi. V Glasnik sem poslal te stvari, ki pa še niso tiskane (kadar bodo, te bom obvestil): »Smrt junaka« »Rdeče Cvetke« »Na opazovanju« »Vprašujem« in več pesmi. Danes preneham bom jutri več pisal.

*Novo mesto, 18. marec 1916*

Danes sem zopet začel pisati. Za povedati ti imam zelo zelo mnogo, toda saj veš sedaj je bolje molčati kot mnogo govoriti. Jaz pišem doma vsak večer »Moje življenje«. Imam že 180 strani spisanega to je dobo od mojega rojstva pa do četrte gimnazije. Imam napisati še od četrte do sedaj. Potem bom pa začel pisati dnevnik, kajti s tihim veseljem se človek v starosti spominja na davnino, ko pregleduje svoje spomine. O tebi sem mnogo napisal kajti vseeno so lepi spomini na najina leta v tretji gimnaziji. Pa kaj bi obujala preteklost. Prejšnje črtice iz lanskega in letošnjega leta sem zbral. Sedaj sem jih spisal v zvezke po 30 krajcarjev. Prvi zvezek nosi naslov »Utrinki«, ki ma 94 strani prav drobno pisano,

drugi zvezek: »V mraku« 92 strani, tretji zvezek »Črtice« 96 strani in četrti zvezek »Sence« 80 strani in pa »Moje življenje« 180 strani Torej do sedaj imam skupaj proze 542 strani in en notes pesmi. Prav zanimivo česar mogoče sam na sebi še nisi opazil se mi zdi samoopazovanje, opazovanje lastne duše, lastnega razvoja! Mogoče me razumeš?! Težko! Vendar boš še ti doživel to prehodno dobo. Čudno se ti bo zdelo in skoro smeh te bo posilil, ko vidiš kako Zaupno ti pišem in odkrivam vse svoje skrivnosti, to pa radi tega ker vem, da si prijatelj. Tukaj ti pokažem pesmico, ki sem jo sam napisal neki gospodični L. P. (o kateri) boš še mnogo lahko zvedel, če boš bral »Moje Življenje«) v spominsko knjigo. Zapisal bi ti besede krepko zveneče mogočno bi se glasile v temno noč izlile so se pesmi mehko glaseče In meni tedaj upadla je moč ...

Prišla si po stezi v večernem mraku  
in jaz sem obstal – zvenelo je čuj!  
tam daleč, tam daleč, visoko v zraku:  
»Naj sreča te spremlja in ti osrečuj!«

Ali se ti dopade!? Mogoče se ti bo ali pa ne kakor imaš pač okus. Puc in Podbevšek sta pesem pohvalila .... In še eno pesem ti dam za prebrati, je pa precej moderna in če je ne boš razumel ti jo razložim: Tale je:

Skozi sivi mrak, nad morsko širno plan  
letajo še zapozneli ptiči ...  
njih pot je motna in zabrisana je sled  
omagujejo mladiči.

Pot v daljavo temna je in morje molči  
molk prekine vrišč galebov,  
ki se v noč zgubi ...

V tej pesmici – pravzaprav impresiji – primerjam tem ptičom (galebom) svoje »ideale« svoje želje in misli, ki begajo za cilji, a jih ne dosežejo – »ki se v noč zgubi ...« tukaj je glavna misel izražena. To je moderen način .... Jaz zelo sovražim »plagiranje« tose pravi prepisanje verzov. To mi je tuje. Pesnik mora privreti iz srca in zato se ne silim, da bi »koval« pesmi, ampak ko pride trenutek izlijem svoja čustva v verze. Vidiš to je prava

poezija. Ravno isto dobiš pri slikarstvu, kjer so take majhne pesmice, impresije takozvane »genrebilder« ali »Stiel-leben« (Tihožitje) Isto je pri glasbi -----

Zadnjič smo zopet mi študentje pri maši igrali z violinami in smo dobili 2 K. V našem razredu se pa vedno prepirajo. Mi in pa oni iz Marijne družbe. Sicer pa kaj ti to pravim, ko ni nič posebnega. Tudi pri nas imamo zrakoplovne vaje v slučaju napada. Kot si bral, da bo prišel nabor letnik 1898, ti povem, da gre ves naš razred na nabor razen nas šest: Žmavec, Toporiš. Šproc, Pehani, Gabrielčič (eden begunec iz Gorice) in jaz. Mi bomo še ostali. Danes nimam več pisati. Zelo pozno je in tiha noč se spušča na zemljo. Povsod je tema, hiše samevajo v soju srebrne mesečine le pri meni še gori luč, ko ti ob njeni svetlobi pišem to dolgo pismo in se z veseljem na najino preteklost spominjam. Jutri nadaljujem in končam. Tudi ti bi moral toliko pisati.

Danes je nedelja, prav lepo vreme. Solnce sije in povsod že vstaja nova pomlad. Sedaj ko pišem te zadnje vrstice je ura 11 dopoldne. Popoldne gremo s Puc-om in Podbevškom peš v Mirno peč na sprehod --- torej sedaj sem ti napisal dosti dolgo pismo, prosil bi te če se res hočeš potruditi in mi narisati tisti dve sliki v velikosti razglednice. Predstavljajo naj cvetlice. Dve cvetlični sliki! Kadar boš poslala ti bom že jaz z delo poplačal. Za povedati bi imel mnogo. Doma kedar sem ne delam drugega kot berem in študiram leposlovje. Le ko pride noč začnem »pisati«. Podnevi, popoldne pa sem vedno na sprehodu. Na ta način gre čas lepo dalje. Kaj pa čem kaj drugega delati, pri knjigah, leposlovnih in znanstvenih se človek največ nauči in pri opazovanju narave ... na izprehodih. Prejšnje fizikalne aparate se spravil lepo v omare. Kjer spe »nevzdramn spanje«. Človek se pač razvija in navade se izspreminjajo. Pismo končujem z željo, da mi boš ti v najkrajšem času poslal enako dolgo ali pa ne dosti krajše pismo, kjer mi boš povedal kako se imaš in

kaj rišeš in podobno. Ker jaz zelo rad berem tvoja pisma. S tem te srčno pozdravljam

Tvoj prijatelj

Jarc Miran

Piši kmalu!

Velecenjena rodbina »Jarc«

Vesele velikonočne praznike želim vsem skupaj, posebno pa Miranu!

Božidar Jacaz

Dragi Dorči!

Veseli me, da si poslal za veliko noč tisto kartico na kateri si narisal sam tista dva zajčka, prav prijazna sličica. Ali zakaj ne pišeš? Saj si menda dobil moje dolgo pismo, ko sem ti pisal, da govorim o literaturi in o drugih stvareh. Gotovo si dobil tisto pismo in zato mi odpiši prav kmalu in še daljše. Kedaj boš pa poslal oni dve sliki, ki sem ti že o njih pisal. Torej piši kmalu in odgovori na ono moje pismo.

Te pozdravlja  
Miran Jarc

Dragi Miran!

Po dolgem času Ti zopet enkrat pišem. Oprosti mi ker ti tako malo pišem. Tvoje pismo in karto sem z veseljem sprejel. Posebno pismo me je zelo razveselilo, ko vidim, da mi vse zaupaš. Kakor vidim iz Tvojega pisma sva kakor vidim iz Tvojega pisma, sva si po mišljenju zelo sorodna, tudi meni je najvišje za katerem stremim slikarstvo, poezija in glasba. V teh treh umetnostih najdeš vse, kar ublaži srce in dušo. Seveda jaz stremim posebno za slikarstvom, ter da bi dosegel umetniško višino. Tu se lahko izlije svoja čustva v slike in podobe. (Seveda mislim jaz, če je že formalna dovršenost, kar pa pri meni še ni na tako visoki stopnji.) da se tipa vzbujajo čustva je pa prvi pogoj, poezija in glasba. Katera ti tudi vzbudi domišljjo, ki je tako prepotrebna pri slikarstvu. Mnogo tega Ti pa nudi narava sama. Jaz jo vedno opazujem, in marsikaj sem že zasledil o čemer se mi popreje niti sanjalo ni. Če opazuješ naravo, vidiš kako je vsa prepojena z krasnimi barvami in kako je polna poezije. Posebno sedaj na pomlad ko se zopet oko raduje nad temi čudovito pestrimi barvami

posebno ob sončnem zahodu. Zame je narava najboljša učiteljica. Zato sem tudi začel bolj po naravi risati kakor pa kake kopije. Sedaj sem že nekaj dijakov portretiral in sedaj delam neko pokrajino po naravi. Seveda da sem se moral formalnosti učiti iz predlog katerih sem precej preziral in to seveda v vseh načinih, bodisi z oljnatimi, s svinčnikom, s kredo, s pasteli ali z akvarelnimi barvami. Zato rišem vedno če le imam čas. Še dolga je pot do umetnosti in trnjeva je! Velik korak sem že storil, nazaj nesmem stopil sem že precej v javnost. Pri zadnji igri za rudeči križ mi je poveril tukajšni profesor risanja majhno delo pri kulisah, to je zame že velikega pomena, s tem sem stopil prvič v javnost. Z malim sem začel toda upam, da .....! Tukaj ti prilagam 4 sličice, za katere si me že zdavnaj prosil. Jaz bi ti bil že preje rad ustregel pa nise mi dalo delati, kar sem začel se mi je ponesrečilo. Risbe so zelo slabe in to zaradi tega ker jaz sploh nisem veliko pravzaprav nikoli risal cvetlic. Posebno pa z akvareli ne. Zato me ne smeš preveč obsojati. Jaz postavljam večjo pozornost na portrete in pokrajine kakor pa v cvetlice. Če ti bodo po

volji je dobro, če ne je pa tudi dobro. Pošiljati mi ni treba nič. Sprejmi to od svojega prijatelja, začetnika na poti do umetnosti!

Zelo me veseli ko vidim, da se zanimaš za vse kar je lepega. Visoka je Tvoja naloga, glej, da jo boš tudi častno dokončal, kar Ti tudi iz vsega srca želim! Tvoja poezija se mi zelo dopade je polna globokih misli. Le dobro napreduj do popolnosti. Železno voljo je treba imeti, da se doseže zaželeni cilj. Velikanske zapreke so na tej poti posebno pri meni! Zato pogum! Dalje! Ne nazaj! Imam Ti še mnogo za povedati, pa držim se Tvojega načela, da je boljše molčati kot mnogo govoriti. Sicer se bomo pa v počitnicah, katerih že zelo želim, lahko kaj več pomenila. Sedaj beremo v šoli »Desetega brata«. »Pod svobodnim solncem« mi profesor ni pustil predavati ker je rekel, da je preveč .... Mi je zelo žal! Te vrstice ti pišem zato, da me boš nekoliko globlje poznal. Za danes neham pisati ker se mrači. Lahko noč! Bom jutri nadaljeval!

Danes nadaljujem pismo. Ne zameri mi ker ti tako slabo pišem. Sicer pa saj ni kaligrafija. Pri zadnjem naboru so bili vsi dijaki, razen enega potrjeni v 7. realki sta sedaj le še 2. Izb. Je šel eden, in od našega razreda eden. Sedaj je nas v našem razredu le 8 in ena privatistinja. Za učiti se imamo vedno dosti. (Jutri pišemo matematično nalogo). V četrtek 18./V. bo konferenca. Kakor morebiti že veš, so naši že prišli iz Romunije. V Rudolfovo, morebiti si jih že videl. Kako se še kaj imaš? Pri nas imamo vojaške vaje! V petek bomo naredili »Ein gericherter Marsch«. Celo popoldne bomo imeli vaje. Piši mi zopet kaj kmalu, pa še več kot sedaj. Jaz tudi zelo rad berem Tvoja pisma. Le mnogo zapiši. S tem te srčno pozdravljam kakor tudi vse Tvoje domače

Tvoj prijatelj  
Blacaz

Dragi Miran!

Počitnice so že na pragu ... Še nekaj dni in ur pa ga prestopijo in bodo tu. Kot blisk je minilo leto. Pravo vojno leto z marsikatero težavo in nadlogo toda brez sadu vendar ni ostalo. Tvoje pismo sem z velikim veseljem sprejel. Res me veseli tvoje literarno delovanje. Veseli me ko bom zopet v tvoji družbi, toda žal le malo časa. Godi se pravzaprav se bo ravno tako, kakor v »Desetem bratu« Krasn od začetka. Mislim, da boš uganil. Šel bom namreč Kak teden pozneje kakor bom doli prišel v Radeče pri Zidanem mostu za nalogo »Kofmajstra« le nekim rodnikom enega tukajšnjega profesorja. Mi je on preskrbel šola se bo končala 28./VI. isti dan bom tudi prišel namreč ob 9h zvečer ali pa ob ½ 12h zvečer. Mislim, da se bova že kje dobila drugi dan. Mnogo pozdravov vsem

tvoj prijatelj

B. Jacaz

Dragi Dorči

Včeraj sem prejel tvoje pismo. Zelo me je res razveselilo, ko sem bral Tvoje stavke, iz katerih sem razvidel, da zelo dobro pišeš. Veseli me, da se tudi ti tako zanimaš za umetnost sploh, posebno za slikarstvo. »Trnjeva je pot« kakor si pisal toda ko boš na cilju bo sladko ... predvsem se ti pa zahvaljujem za štiri poslane slike. Zelo vesel sem jih, toda za to te bo že poplačal -, v počitnicah, ko prideš sem ali v Šmarjeto. Vse štiri se mi dopadejo. In lepo je od tebe, da si ustregel moji želji. 1. maja so bili tu nabori. Iz VI. g. (iz našega razreda) so bili ti potrjeni: Absec, Hrovat, Jazbec, Jurečič, Kamin, Mrzel, Schweiger, Štukelj Leo! Kaj ne veliko? Ti so 11. maja že odšli na razna mesta. Sedaj nas je ostalo le deset in obe privatistinji. Sedimo pa takole: Zadnja klop: Pehani (naš prijatelj, ki mi pomaga delati matematiko) Podbevšek (»pesnik) in Kovačič. V predzadnji klopi sem jaz Puc (moj prijatelj pesnik) in Šerko (tudi literat, prišel je iz Gorice). Pred nami sedi Šproc sam, je čuden človek in mi mu pravimo špiritist ker veruje v duhove in se peča s takimi oslarijami. In spredaj

Žmavec in Toporiš! In obe gospodični N. Kraut in D. Žmavec.

Jaz berem mnogo knjig, ki jih, kar jih nimam sam, dobim iz čitalnice. V čitalnični knjižnici je urednik prof. Majcen, ki mu jaz pomagam, dobivajo knjige le člani, kar je edino prav. Jaz tudi berem razprave o slikarstvu. Tu ti navajam nekaj citatov, ki jih je napisal slavni franc. Slikar Rodin. »Ljudje si mnogokrat predstavljajo, da je risba lahko lepa, sama po sebi. Lepa pa je samo vsled resnic, vsled čutev, ki jih izraža.« »Največja umetnost je risati, slikati, pisati naravno in preprosto.« »Ničesar ni v naravi, kar bi bilo značilnejše od človeškega telesa.« Če bi ti sedaj k meni prišel, bi se začudil rekoč: »Toliko mi pišeš o vsem, pa vendar nimaš, da bi s kom preganjala čas ...« reči ti moram: Jaz živim najraje sam, nimam dosti za zabavati se, raje opazujem naravo, berem in pišem in sebe analiziram. Saj tudi ti to delaš. Človek živi v svoji umetnosti najraje sam zase ... V tihih večerih igram violino in ob akordih motnih romanc, ki se mi porajajo v duši, in ki se glase v odprto naravo, se spominjam Tebe Dorči

*Novo mesto, 27. maj 1916*

s tiho melanholijo: da nekoč je bilo ko sva sanjala nadoblačne višine in zdaj je vse minulo ... vse je sen, krut sen ....

V šoli beremo v nemškem Goethejeve drame. V slovenskem, kar nas uči g. prof. Majcen, ki zelo imenitno razlaga, čitamo Jenkove poezije, in Cankarja. Škoda res, da nisi mogel predavati: »Pod svobodnim solncem«, ki je res največji naš roman, po vojski izšel v nemški prestavi. Jaz se še vedno učim francosko, vzel sem že precej. Za silo že gre, seveda učim se šele pol leta. Imam: »Französische Konversation Grammatik.« Berem v franc. Jeziku: Alphonse Daudet: Lettre de mon moulin (Pisma iz mojega mlina) je najboljša poezija franc. Provence in ti to knjigo toplo priporočam, dobi se tudi v nemški »Universalbibliothek Reclam«

*Novo mesto, 28. maj 1916*

Nadaljujem! S Pucem, Podbevškom in Šerkotom (tudi Pehani) gremo vedno na sprehod in razpravljamo o literaturi etc. Igram s Pucem tudi vedno šah; ali znaš tudi ti šah!? Krasna in duhovita igra! Tvoja g. mama

mi je pisala iz Romunije. Sedaj so se vrnili v Novo mesto in so sedaj v Šmarjeti .... Jaz sedaj berem Sienkiewicz: Kreuzritter (Križarji). Krasen roman iz poljske zgodovine; si že bral? V slovenskem slovstvu pa ne morem da ne bi vsak dan čital nedosežne pesmi Oton-a Župančič-a: Čez plan in Samogovori, ki so pravi biseri v naši literaturi. To beri, boš videl kaka je moč lirike ...

Tukaj ti dam nekaj mojih pesmic za prebrati. Ne smeš misliti, da sem jih »skoval« kot smo mislili, da se »dela« pesmi svoje čase. Pesem pride sama iz srca, iz duše, in besede so le nekako sredstvo s katerimi, jih damo na papir. Grem zvečer na travnik in iz srca pride že narejena pesem, hrepenenja, pesem ljubezni do dekleta ... zvečer jo napišem. Zadnjič sem ti napisal pesem, ki sem jo napisal gospodični L. P. v album. O tem bova še ustmeno govorila...

... Komaj te pričakujem, Dorči, pridi v počitnicah in najini spomini in najine davno pokopane želje, boso zopet vstale in midva bova zopet zasanjala. Ti boš v Šmarjeti risal in študiral naravo jaz bom pel pesmi hrepenenja, pesmi resnice in vstajenja in včasih bom poletel k tebi in govorila bova dolgo, dolgo. Konec šole bo pri nas najbrže še pred 1. julijem. Kedaj pri Vas? Piši kmalu, prav kmalu in veliko, ker z veseljem pričakujem od tebe vsacega poročila. S tem te pozdravljam in vse prijatelje umetnosti ...

Ton fidèle ami ....

Jarc Miran

Dragi Dorči!

Hvala za razglednico, ki si mi jo poslal iz tvojega novega bivališča. Zakaj nisi nič prišel k meni? Pridi me vsaj obiskat, ko prideš nazaj v Šmarjeto, da Ti izročim nekaj mojih poezij. Piši mi še mnogo razglednic od tam. Kot si mi pisal se ti zelo dopade. Ali kaj rišeš in slikaš? Od mene je v Ilustrir. Glasniku sprejetih vseh 6 črtic, ki sem jih poslal. Honorar sem dobil 20 K mogoče se ti zdi neverjetno tiskane še niso. Zadnjič sem zopet eno črtico spisal za Ilstr. Glasnik. Piši še kaj!

Te pozdravlja  
Miran Jarc

Dragi Dorči!

Tvojo dopisnico sem prejel. Ravnokar sva bila s Puc-om v Šmarjeti, kjer sva se kopala. Videl sem tudi tvojo razglednico, ki so jo g. mami poslali iz Kuma. Pišeš mi, da si obiskal Jakopičevo razstavo. Jaz nisem imel prilike. A kritike sem vse prebral. Jo zelo hvalijo. Tudi ti si naslikal tri slike po fantaziji. Rad bi jih videl. Kdaj boš prišel sem? Če boš hotel seveda, ti lahko, ko prideš sem, pokažem moje poezije. Zadnjič nisi imel časa, da bi jih videl kaj ne? Poslal sem tudi v Glasnik in Tedenske slike nekaj črtic. Zadnjič sem dobil honorarja 20 K. Kako se imaš kaj. Menim da dobro. Tudi jaz se ne dolgočasim. Vsak dan se učim francosko, stenografijo, čitam in podobno. Tudi kopljem se mnogo v vodi. Zadnjič sem poiskusil malo risati. Seveda slike ne bi tebi pokazal. Oprosti, da pišem tako grdo in hitro. Sedaj ko to pišem, ležim v travi in čitam Cankarjevo lepo Vido. Piši kmalu, me bo veselilo.

Na svidenje!

Tvoj Miran

Dragi Miran!

Prejmi mnogo pozdravov iz Radeč. Ne zameri ker se nisem prišel poslovit. Bilo je nemogoče ker sem šele zvečer prišel v Novomesto. Tukaj se mi zelo dopade. Godi se mi tudi dobro. Sicer ti bom že še pisal. Pozdravi gospoda papata in gospo mamo.

Mnogo pozdravov od tvojega prijatelja

BJ

Dragi Miran!

Oprosti, ker ti toliko časa nič ne pišem. Prišel nisem pač do prilike, da bi ti bil pisal, ker sem bil večkrat z doma. 30./VII.-1./VIII. smo bili na Kumu. Bilo je zelo lepo!!! Naredil sem tudi nekaj skic. 14./VIII. sem bil v Celju, se mi je še precej dopadlo, samo nemško! Videl sem tudi razvaline celjskega gradu. Sedaj gremo večkrat kam. Ogledal sem si tudi papirno tvornico ki je blizu tu. Pri vsem tem pa tudi vedno kaj rišem. Naredil sem če ti že nisem pisal tri slike iz fantazije s kredo črno na velik format »Kralja Matjaža« »Učenjak« in »Učenje«. (Dobro izpadle) Sedaj delam oljnat portret treh fantov mojih učencev na format 72x84. Potem pa polno skic iz okolice Radeč.

Tukaj je zame prav prijetno. Sedaj sem se seznanil z nekim gimnazijcem iz Ljubljane (VI. g.) ki mu je, Fran Ravnikar, kipar in slikar stric. Mi je že več njegovih del pokazal, ker je slikar tukaj doma iz Radeč. Ta je res pravi

umetnik. Več ti bom že še povedal. Mnogo pozdravov vsem domačim  
posebno

pa tebi Tvoj prijatelj

Blacaz

Piši mi kaj!

*Ljubljana, 1. september 1916*

Mnogo pozdravov iz Ljubljane. Prišel sem danes. Jutri grem v Medvode.  
Kdaj boš prišel v Novo mesto. Čez teden dni se vrnem.

Tvoj  
Miran Jarc

Dragi Miran!

Oprosti mi ker Ti šele sedaj pišem. Letos imam prav malo časa za take stvari. Imamo se prav mnogo za učiti tako da mi le redkokedaj preostaja kaj časa. Vpisal sem se tudi k petju, nemški stenografiji in vajam v kemiskem laboratoriju.

Tisti sešitek poezij ki si mi ga dal me je kar presenetil. Boljše slike tudi nisi najti za naslovno stran kakor je ta, kajti ona odgovarja vsebimi!! Samo želel bi ti da bi se otresel pesimizma, potem si dovršen. Toda ne zameri mi za te besede. Govorim iz srca. Zelo se ti zahvaljujem z za sešitek. Ti bom že povrnil po svoje! Preštudiran dobro Stritarja: »Česa je treba našim pesnikom«.

Kako se kaj imaš? Piši mi kaj kmalu in mnogo. S tem te prav prisrčno Pozdravljam in Ti želim Kar največ sreče v ....

Tvoj prijatelj  
Blacaz

Dragi!

Tvojo dopisnico sem prejel. Bil bi ti že preje odpisal pa sem imel malo časa. Letos imam sploh veliko več za učiti v šoli: matematiko, fiziko, etc ... Prva konferenca je že minila. Izdelal sem še precej dobro, le matematiko imam 3? Prostih predmetov nimamo sedaj v šoli nič. Jaz se doma z vso snemo učim francoski jezik. Skončal sem že prvi del. Sedaj berem že črtice v francoskem jeziku brez težave. Naročil sem že tudi neko francosko knjigo novel. V Glasnik nič ne pošiljam. Pač pa sem dal v »Dolenjske novice« več črtic pod imenom J. M. katere so bile zadnje dni tiskane. Honorarja še nisem dobil. Doma čitam zdaj Goetjevega „Fausta“. To je res krasno delo. Violino igram še vedno precej. Sedaj sem začel čitati bolj filozofične knjige, Sedaj pa skoro ne vem kaj bi ti pisal. Kadar bo več gradiva, bom že več pisal. Piši kmalu! Te pozdravlja

Tvoj prijatelj  
Jarc Miran

Dragi Dorči!

Vse najboljše k Tvojemu godu! Kako se kaj imaš? Si že prejel mojo dopisnico. V kratkem ti pošljem dolgo pismo. Tudi ti mi kaj piši! Letos imam pač več za učiti kot prej in zato manj časa. Tudi ti imaš malo prostega? Toliko v naglici! Prihodnjič več! Srčne pozdrave

Tvoj prijatelj  
Miran

Dragi Miran!

Tu ti pošiljam za spomin na desetletnico smrti našega pesnika Simona Gregorčiča, majhno sliko. Pri priliki dobiš še kaj drugega. Tvojo dopisnico sem z veseljem sprejel. Sedaj pričakujem Tvoje pismo. Le pošlji mi ga kmalu! Mnogo pozdravov domačim in sošolcem Posebno pa tebi Ti želi

Tvoj prijatelj BJacaz

Dragi Dorči!

Med pismi je velika razlika. Pišemo pisma za vsakdanja poročila, opisujemo v njih domače razmere in podobno. Imamo tudi pisma, ki si jih dopisujeta dva medsebojno tesna prijatelja in ta pisma so za nje dragocen spomin na mladost in pretekle čase. Tako si tudi midva korespondirajva in naj nama ostanejo te vrstice, ta poročila, ki jih bo eden pisal drugemu dragoceno darilo, ki ga shrani za vedno. Tako so si med seboj korespondirali vsi veliki možje sploh. Le vzemi na primer: Goetheja, Schillerja, komponista Rich. Wagnerja in tisoče drugih. Ta pisma so potem veličasten spomenik, ki ne kaže le razmere dotičnega, ki jih je pisal, temveč osvetljuje tudi celo družbo in dotično dobo. Najina pisma pa naj bodo le ponižne vrstice, ki jih bo pošiljan eden drugemu, da bova v poznih letih prebiralala te orumenele liste in se s tiho resignacijo spominjala težkih časov in hrepenenj in sanj mladosti, ki se razgube v prazen dim. Po tem uvodu, ki ni čisto nepotreben otvorim torej svoje pismo z željo, da boš tudi ti o svoji moči in času, mi pisal v

svojih pismih podobno o vsem. Z veseljem sem prejel Tvojo dopisnico. Prav izborna si načrtal Gregorčiča, da sem se kar čudil. Ker si mi pisal, da naj pošljem kmalu svoje dolgo pismo, zato sem se takoj, ko sem prejel tvojo dopisnico, spravil na delo in mislim tekom tri dni dokončati to hvalevredno delo. Pisal bom, kar mi pade na misel, zato ne smeš preostro kritizirati kar ti mogoče ne bi ugajalo; saj pa je-kot sem že rekel – glavni namen, da vsak izpove svoje mišljenje in delovanje; pisma pa morajo biti pisna tako, da jih lahko bere vsakdo.

Odkriva zastor, ki je ločil sedanost od preteklosti in se vanjo zatopiva za par minut, da se domisliva onih časov, ki so pobegnili, kot bi zavel mrzli veter prek jesenske poljane. Bila sva menda v prvi šoli, (to je že davno), ko sta se najini duši zbližale in je nastopila trdna vez, ki naj naju veže za vedno. Najine misli so frfotale do nedoglednih višavah in se niso mogle prilagoditi realnosti. Zatopila sva se v mehke glasove strun violine, ki so nas popeljali v bajno deželo romantike in prelestnih sanj. Sanje! – Kako minljivo je vse; komaj, da se človek vzdigne s »perotmi«

fantazije, da bi utekel filistrski realnosti, že pade truden in bolan na tla, kot zadet ptič. In midva sva sanjala: pred mano so stali visoki cilji, umetniški, ki so migljali kot svetle zvezde na temnem nebu, ki so se pa prenovili v ostudno karikaturu. Cilji! – Človek vidi, da se svetlika v dalji biser in se celo življenje peha in trudi, da bi ga dobil v svojo posest. Vse bi dal, tudi pol življenja, le da uteši hrepenenje. In slednjič – hvala Bogu – se pribori s krvavimi rokami, potnim čelom, upehanimi močmi do bisera cilja in spozna, da ni bil to biser ampak le steklena črepinja, ki se je svetlikala v solncu in ga celo življenje varala. Morda so bile take steklene črepinje tudi najini cilji, ali pa so bili le čisti biseri?! Hotela sva postati nekaj velikega, ustvariti glasbeno delo, ki bi bilo epohalno, v katerem bi izrazila vse svoje življenje. O mladost, kako vro takrat mlade moči! Zdaj se le z žalostjo in trpkim nasmehom spominjam onih časov in sem vesel, če spravim skupaj en stavek, s katerim bi bil zadovoljen. Prišel sem do spoznanja, (morda si tudi že ti to spoznal), da bi bilo bolje, da ne bi nikdar videl nobene šole odznotraj. Pa kaj bi ti sedaj razlagal svoj

nazor, zveš ga kasneje! Življenje, ki sem ga ustvaril, kot v nekaki pravljici se je raztopilo v kalno lužo, kjer je le blato in gnussoba. Morda porečeš: »Lepo se imaš, preskrbljen si, ko stanuješ doma pri starših, med tem ko jaz ...« - Da tega ti ne oporekam, ali pomisli kakšno je dušno življenje, ki se tako razlikuje od realnosti, in kakšno je kot tako moje. V tihih nočeh, ko bi morale misli zaspati s telesom vred, se poda v fantastičnih slikah naokoči. Takrat trpim in zastonj je, če ti razlagam to trpljenje. Vsaka moje pesem, ki jo jaz sam cenim in spoštujem, je pravzaprav kapljica krvi, ki sem jo prelil za to, da sem svoje sanje in hrepenenje na beli list. Zato nisem svojih resnično najlepših pesmi pokazal še nikomur, ker bi, če jih dam v svet, tako oskrunil svojo preteklost, tak idealno in polno razkošnih mladostnih sanj. Prišla sva v tretjo šolo in nama se je odprla narava s svojimi čudesi in skrivnostmi. Na tisti čas fizike in najinega eksperimentiranja ne pozabim nikoli. Tistih dob ne bo nikdar več. Dorči! Čim bolj se odtegujemo mladosti in plovemo v življenje, tembolj se odtujujemo sreči. Srečen je le enkrat otrok, ko še ne pozna niti okolice,

niti sveta; drugo vse pa je le silen boj za življenje, kjer omaga slabotnejši in je zmagovalec materijalist z debelim trebuhom. Nekoč sem čital v nemški literaturi:

Glück.

O Menschenherz, was ist dein Glück?

Ein rätselhaft geborner

Und, kamm, gegrüsst verlorn

Unwiederholter, Augenblisk!

Nikolaus Lenau

Da, sreča, to je le en trenutek, komaj da ga ujamemo! Vse kar je lepega na zemlji in kar smo kdaj ljubili, nam pusti le trpek spomin v poznih časih in prišel je čas ločitve! Kaj je naju razgnalo narazen? To veva oba: šola. Bil je meglen deževen dan, ko sem te spremljal na kolodvor. Povsod je bilo tiho in velike luže so stale po cestah. Ko je prišel vlak in si vse uredil, sva si podala roke in v tistem slovesu je bilo toliko žalosti, da bi se zjokal. Velika ljubezen med dekletom in mladeničem; sam sem že dostikrat

izkusil vso lepoto in tudi razočaranje. Toda nekaj veliko bolj svetega je resnična ljubezen med dvema prijateljema, ki sta eno in, ki mislita eno. Resnično, ta prijateljska ljubezen je močna, da je ne stre nobena sila, je bučeča, da je ne omaga vihar, a obenem mehka in sanjava, kot je uspavna pesem matere, ki bdi in poje nad spečim dekletom. In gorje, kdor bi poizkusil razdreti to tiho, a silno prijateljsko ljubezen.

Razšla sva se. Še enkrat si mi dal roko v pozdrav in vlak se je zganil. Tisoč vezi s katerimi sta bili najini duši pritrjeni ena na drugo, se je ob tistem času pretrgalo. In zazdelo se mi je, da so se vse najine misli, želje in načrti spremenili v siv dim lokomotive, ki se je valil nad, v daljo hitečim vlakom. Takrat, ob tisti bridki uri ločitve sem začutil, kaj je preteklost: vlak, ki sem ga videl še pred enim trenutkom prihajati je že izginil za gorami.- To je bila najina preteklost in zdaj jo pustiva za seboj in naj umolkne za vedno. Poglejva v sedanjost, v to težko, s temnimi sencami ogrnjeno sedanjost, ki plava nad žalostno zemljo.

*Novo mesto, 1. december 1916*

Mir, ah, lega na zemljo  
meni ni ga moč dobiti,  
ni mogoče potopiti  
duše v spanje mi sladko

Pridite, nevihte ve,  
pridi, burno ti življenje,  
pridi, šumno koprnenje,  
in prevpijte mi srce!

Murn – Aleksandrov: Pesmi.

*Novo mesto, 3. december 1916*

Sedanji čas! Težke megle, temni, okrvavljeni zastori pokrivajo »oder življenja«. Ravnotako temne so naše misli. Sicer pa »inter arma silent Musae.« (med vojsko molče Muze.) Ra Ti bi natančno opisal vse, toda misli so hitrejša, kot roka, kivi vodi pero in mnogo lepih misli mi je že ušlo; kot kapljice vode, ki se zlijejo čez kozarec. Naša literarna družba: Podbevšek, Puc, Šerko, Jarc in Teply (ki je prišel s Kranja), je prvo, kar ti omenim. Skupaj se sprehajamo, učimo, in študiramo literaturo. Puc

je resnično prav umetnik – poet, ki je malo takih. Podbevšek je preveč originalen in se peča s pretiranim futurizmom: Šerko je bolj logik, filozof in kritik, Teply se zelo navdušuje za francoske filozofe, Rousseauja in Voltaireja. In jaz-? Še preveč boš zvedel o meni. V šoli študiramo pri slovenskem slovensko slovstveno zgodovino: Protestantsko dobo, Trubarja i.t.d. V nemškem Goetheja. Drugod nimam dosti omeniti. V obče bi bilo tu v Novem mestu sila dolgočasno, ako ne bi imel človek dela in zanimanje ali veselje do kake stvari. Mnogo hodim v čitalnico, kjer si izposojujem tudi knjige in čitam časnike, posebno pa revije: Dom in svet, Slovan, Ljubljanski zvon, in nemške literarne liste. V naslednjem ti bom povedal kaj čitam. Letos sem začel čitanje z mesecem septembrom. Že v treje sem predelal Cankarjev roman: »Na klancu« ki je tako krasen, da ga tudi tebi priporočam. V njem orisuje Cankar življenje svoje matere Francke, tako mojstrsko, da ga ni para v celi jugoslovanski literaturi. Obenem pa zremo žalostne slovenske razmere na Kranjskem. Ko sem predelal to delo sem se nekoliko zatopil v francosko poezijo,

v kateri stoje na vrhuncu Belgijci Verhaeren, Maeterlick in Verlaine. To je eminentno čista poezija, ki pa hodi v modernih strujah. Osobito Maeterlick s svojim temnim ozračjem, kjer analizira psiho bolnega poeta. Kar so francoski slikarji impresionisti v slikarstvu, to je Maeterlick v poeziji. Vse megleno, nejasno, a polno bolnih, nezdravih občutkov. Potem sem začel študirati poezijo slavnega ameriškega futurista Walta Whitmanna, ki je napravil silen vpliv na nemško moderno Liriko: na Holza, Schlafa in množico drugih. Ozrl sem se nekoliko tudi v naše leposlovne Liste, ki se pa jasno pozna, da moči pešajo! Tudi mnogo sem novega napisal v teh časih. Saj kar teži srce mora v poezijo, v pesem. Toda največ sile čutim resnično na glasbenem polju. Vso svojo filozofijo bom enkrat izrazil ali v zbirko pesmi, ki jo izdam ali pa v – glasbenem delu - Ko pade večer, tedaj vzamem violino, edini predmet, ki ga resnično ljubim in ki sem se vanj tako uživel, da ne bi mogel prebiti brez njega. In tedaj potegne tresoča se roka lok po drhtečih strunah: prvi nejasen zvok se utrga in izgubi med temnim molčečimi stenami. toda potem udari

vesel akord v to mrzlo temino: krik človeka, da bi prepodil oster dvom. In vse te monotone melodije izvenijo v molu na struni a: vtožne norveške rapsodije. Lok bega po strunah in misli se pode v preteklost vstajajo iz sedanjosti v veliko, mogočno prihodnost. Če bi zamogel kedaj napisati na papir, kar igram v tihih večerih na violino v nezavednem stanju, bi nastale iz tega umetnine. Toda akordi se plašno porazgube po mrzlih stenah, roka plašno obstane, strune umolknejo – morda se izvije še kak polglasen zvok – in ovije vse tihota. Čimbolj se zatapljam vase, lepše pesmi vstajajo: Rože, krvave cvetke iz temne noči obupov in nejasnosti. In v tej dobi dvomov, ki so se me polastili, ko sem začel dvomiti o eksistenci vsega sveta, in se spraševal sem še poet ali ne, v tej dobi sem torej segel po filozofiji, da bi mi razjasnila vsa vprašanja, ki so me težila. Tako študiram zdaj filozofijo od njenega prvega postanka dalje. Temina, ki me obdaja postane svetlejša, nebo jasnejše: pot iz dvomov. Toda danes je že pozno, moram končati, jutri nadaljujem. Povedal bom še, kaj še čitam, kaj delam pišem in sklenil slednjič to pisanje.

*Novo mesto, 3. december 1916*

In noč objela je temine  
Vse hribe in doline.  
(Sfinga.)

*Novo mesto, 4. december 1916*

Naročen sem na Ilustriran Glasnik, kjer izhaja v Sedanjem tretjem letniku krasen španski roman »Boy« (spisal Louis Coloma.). Letos sem se domenil z g. Urednikom Dolenjskih novic, da sem postal njihov sotrudnik, za kar dobivam honorar in zastonj Dolenjske Novice. Dosedaj sem imel že tiskanih od meseca septembra dalje te črtice, ki so vse originalne: 1. Begunci: slika naših bratov Goričanov, ki so prepodeni od svojih rodni tal. 2.) Iz časov mobilizacije, 3.) Skrita klet, 4.) v Kraškem skalovju. In eno pesem: »Narodna«, ki ti jo tu priložim. Zdaj sem začel priobčevati oziroma predstavljati za Dol. Novice: »Vojna smrt«. Trikrat je že izšlo tiskano. Začel sem letos mnogo delati na literarnem polju na ta način.- Francosko sem že predelal. Zdaj le ponavljam in čitam (s pomočjo besednjaka) v originalu delo franc. Filozofa Renan-a, namreč:

»Vise de Jezus« par E. Renan. Zelo krasno in duhovito! Zadnjič sem začel čitati (morda se boš začudil) Homerjevo „Odysejo“. Spoznal sem, da je to resnično krasno delo. Toda mora se brati s pesniškim „zanosom“ in sicer doma, ne v šoli, kjer suhoparno premljevamo pri tem krasnem delu grško slovnico s svojimi imperfekti, futuri i. t. d. Tu (v Homerju) kipi staro grško življenje tako priprosto, idilično in mikavno, tu buče viharji bojev in človeških strasti, valovi sinje grško morje z bleščim solncem Phoebom. Zadnjič pa sem dočital še eno veliko svetovno delo Goethejevega „Fausta“. Si ga že bral? Daj ga! Tu je na neprekosljiv način združena filozofija s poezijo. Vsak začuti sam v sebi Fausta, da hrepeni po daljnih deželah, a truden, bolan na duhu prepade. Uganka življenja! Vsiljuje se mi vprašanje: »Zakaj smo, etc?« Toda o tem raje ustmeno – ne? Pri nas imamo sedaj v šoli govore. Prvi je otvoril An. Podbevšek, ki je predaval o lepoti Župančičevih pesmi v zbirko »Čez plan«. Jaz bom pa 16./XII. predaval o ravnokar umerlem poljskem romanopiscu H. Sienkiewiczu. Napisal sem že zelo dolg govor. O uspehu ti poročam.

Sedaj čitam danski roman „Niels Lyhne“ spisal Jakobsen. V njem vidimo tip modernega dekadenta, ki omahuje a obenem hrepeni po nečem razumnem, dokler ne omaga.- V šoli pišemo v slovenskem proste naloge. Jaz sem napisal psihološko študijo: »Vizijo«. Sedaj končujem. Vidim, da bi lahko še mnogo, mnogo očrtal, toda časa in papirja mi zmanjkuje. Toda predno zaključim te prosim, da boš tudi ti poslal dolgo poročilo o svojem delovanju: slikarstvu etc., kar hočeš. Na koncu pa še en verz, ki naj te spremlja, kot motto na koncu tega pisma za na pot:

Po na strani klobuk, pokonci glavo,  
krepko udarjaj ob tlak  
tak bodi poet – a rože bolne  
naj vrag si zatakne za trak.  
(O. Župančič: čez plan. 70)

Mnogo pozdravov

Tvoj prijatelj  
Miran Jarc

Dragi prijatelj!

Tvoje pismo sem z velikim veseljem sprejel in z velikim zanimanjem in užitkom bral. Mislil sem Ti tudi jaz malo več pisati, pa bom najbrž že prišel za praznike domov. Se bova pa že kaj pomenila. Tu ti pošiljam slabo skico ki sem jo naredil po sliki ki je v »Poezijah« ki jih je izdal Stritar.

Mnogo pristrčnih pozdravov Ti pošilja Tvoj Prijatelj

Pozdrav vsem domačim BJacaz

In tovarišem.

Božidar Jacaz

Dragi Miran!

Gotovo mi boš zameril ker Ti tako dolgo nič ne pišem. Oprosti mi, saj veš kako je predno se jaz pripravim pisat, potem pa mi pa tudi ni prav nič časa preostajalo, da bi Ti mogel pisati. Ti bom pa sedaj malo več. Kakor morebiti veš, sem potoval srečno in drugi dan popoldan sem jo peš primahal iz Logatca v Idrijo. Pot je bila zelo slaba, tako da sva še z enim drugim vojakom, ki je prišel na dopust in sva bila skupaj na hrani v Idriji, hodila dobrih 5 ur. Težko sem odšel od doma in domačih, od ljubih Domačih krajev. Zelo so se mi priljubili domači kraji kjer sem rojen. Zelo se mi je prikupilo zopet Novo mesto s svojo idilično okolico. Nikdar ne bom pozabil krasnih večerov, ko sem jaz skiciral, ob večerni zarji, in Ti si poleg mene bral ali mi kaj pripovedoval. Globok vtis so napravili name tisti večeri posebno zadnji večer, ko sva sedela ob luninem svitu v drevoredu in sanjala o vsakovrstnih stvareh. Nepozaben ne ostane tudi tisti popoldan ko sem poslušal zvoke tvoje vijoline ki so me vzdignile v višje sfere in sem pozabil nekoliko na realno življenje. Neizbirne mi ostanejo v duši utisi teh

mojih zadnjih dejaških počitnic. Kajti sedaj sem na pragu novega življenja, sedaj se bo začela zame nova doba, novo življenje. Z negotovostjo grem v megleno bodočnost. Ne vem ali mi bo prinesla kaj dobrega ali bo samo slabo. Udam se pač usodi.

Težak, če ravno na videz priprost, sloves od domačih in od Tebe Ti ne veš kaj je čutilo moje srce, ko so se srečali zadnji pogledi. Ko je zavil vlak v stran in ste mi izginili ispred oči, sem šel v voz in sem premišljeval svojo usodo. Ko se tako peljem nekaj postaj, jih je precej izstopilo in smo bili samo štirje v vozu. Tedaj sem se pa spomnil, da si mi dal nekaj v kuverti. Tedaj odprem in začnem brati. Kakor blagodejno mazilo so vplivali name Tvoji verzi in zamislil sem se v najine, brezskrbno in veselo pretekle dneve. Zelo so se mi dopadle Tvoje pesmi. In z veseljem priznam, da si zelo napredoval kakor sem razvidel iz teh zadnjih verzov. Mojstrsko si opel najino brezskrbno mladost. Tvoji soneti »Ob Tvojem prihodu« preveva duh prave, tihe poezije. Izvrstno sta pogojena soneta »Paul Verlaine.« Polna poezija je Tvoja »Mladost«. Zelo poetično je opisana najina mladost

v pesmi »Noč«. Zame je ta neprecenljive vrednosti. Kajti kadar jo berem se mi zbudijo tihi spomini na najino preteklost. Moram Ti tudi priznati, da so tvoje pesmi tako neprisiljene, lepo tekoče tako da sem jih bral večkrat in vedno z velikim užitkom. Torej le pogumno dalje in glej, da boš tudi v prihodnje vedno tako napredoval in se izpopolnjeval dokler ne dosežeš svojega ideala. Ne zameri mi, če sem mogoče izrekel površno sodbo o Tvoji poeziji, saj veš, da jaz nisem ne pesnik ne pisatelj in mi lahko porečeš kakor pravi Prešeren »Le čevlje sodi na Kopitar!« Sedaj bom pa malo spregovoril o slikarstvu. Kakor Ti je znano je izšla I. serija slovenskih umetniških razglednic. Naj Te ne dolgočasim, če Ti nekoliko spregovorim, o svojem mnenju, o posameznih umetninah. V prvi vrsti Ti opišem Vavpotičeve slike. Njegova »Rut« je po mojem mnenju najboljša v čeli zbirki. Tu imaš krasno razmerje barv. Svetlobni in barvni efekti so izvrstno zadeti. To je kaj krasnega, ta lepa varijacija barv in luči, ti lepi in fini kontrasti. In v celoti je zelo fino, salonsko delo. Jaz se ne morem nagledati teh krasni svetlobnih efektov in barv. Tudi njegova »Moja mala je krasno delo seveda

bolj v impresionističnem smislu. Duševen izraz je imeniten. Tudi njegovo »Ljubimkanje« je lepo delikatno delo. Tudi Jakopičevi deli se mi zelo dopadejo. V njegovi »Ob košnji« je precej dobro izraženo delo in življenje preveva vso sliko. Tudi svetlobni in barvni problemi so izvrstno rešeni. Tudi »Anka« je prav izvrstno pogojena. Zamišljen ženski obraz v poltemi. V Sternovi sliki »Iz Trogira« je tudi prav lepa variacija barv in nas zamisli v poletni čas v tesnih trogirskih ulicah. Vpliva zelo prijetno. Tudi njegova »Magdalena« je prav dobro delo iz velikomestnega življenja. Prav izbrano in mojstrsko je delo Tratnika »Materna radost«. Tu je mojstrsko izražena materina ljubezen. V tehniki se Tratnik zelo približuje Vavpotiču.

Tudi Gasparijeva slika »Pri zibelki« je prav po delo. Tu imaš krasen tip slovenske kmečke matere. To je res pravi narodni umetnik. Tudi Klemenčičeva slika :«Deček z jabolki« je zelo imenitno zadet otroški izraz. Samo barve so bolj mrtve, drugače pa prav prijeno vpliva. Toliko naj Ti spregovorim za enkrat o tej zbirki. Gotovo boš rekel, kaj mi to naštevaš ko sam vem« toda jaz Ti tu zato to pišem, da boš videl kakšno sodbo imam

jaz približno o tej zbirki. Seveda je to le na kratko, povedati bi se dalo še marsikaj. Kakor si že mogoče slišal ali bral bo v Idriji nabor 16. t. m. In drugi mesec ob tem času bom že nosil »suknjo belo«. Moje življenje se bo obrnilo na popolnoma novo pot. Marsikaj me še čaka na tej poti, toda izogniti se ne morem. Predno oddidem k vojakom bom gotovo prišel še kaj domov. Se bova že še kaj videla. — Sedaj imam polno dela kar se tiče risanja. Sedaj delam portrete z olnatmi, dveh mojih tukajšnjih prijateljev in sošolcev in samega sebe, na eni sliki vsi trije za enega prijatelja. Precej velik format. V šoli sem delal z olnatmi Borojeviča, vzel ga bo en profesor, in še eno drugo sliko mu bom moral napraviti. Razen tega imam pa še družega dosti še za narediti. Torej ne zameri, če Ti bolj po redkem pišem. Zato mi pa Ti večkrat piši in mi pošlji kaj Tvojih pesmij, bom zelo hvaležen. Le piši mi kmalu, pa veliko! S tem Te prav prisrčno pozdravljam kakor tudi Tvoje domače in Tvoje sošolce.

Tvoj prijatelj

B. Jacaz

Tvoje pismo sprejel! Danes gremo na nabor.

»Taublich«

Božidar Jacaz

Dragi Dorči!

Tvoje pismo pisano s pravimi občutki sem prejel. Vidim Te, kako se še spominjaš lepih dni, opojnih večerov, mesečnih noči — a na obrazu Ti je začrtan strah pred temno, težko bodočnostjo. Šli so tisti božični dnevi v preteklost. Preživela sva jih le za to, da toživa o njih v najinih pesmih in pismih. Bili so kot večerni oblak na nebu razpršil se je in se razlezel, noč pa je dahnila na nas. Na pomladanske cvetke, komaj porojene, še vse nežne in tresoče se, je dahnil zimski mraz; slana jih je pomorila. Šel je mladenič na pot, njegovo srce je vriskalo in in noč ... Bliža se pomlad v naših srcih je jesen — ti pa čutiš v sebi zimo. Moje srce je žalostno in najrazličnejši občutki me obhajajo, ko ti pišem to pismo. Besede, ki jih polagam in razvrščam tu na papir so resnične in žalostne. Kako bi pel vesele pesmi, ko se bliža težka ura. To težko uro boš najbolj občutil Ti in vsi tisti tisoči... Tak je moj uvod k temu pismu in bojim se, da je preturoben, prežalosten . . . Čisto nič nisem danes sposoben za realnost. Zato ti najhitreje in kar se da površno očrtam navadne stvari. — Šola se

je zaključila 10. t. m. Zdelal sem precej dobro. Puc, Podbevšek in nekaj drugih je odšlo: že veš kam tja kamor ne posije solnce ljubezni, solnce bratstva, tja kjer je le Sovraštvo in Žalost. Prečital sem mnogo knjig: Maupassantove »Novele«; Jurčičevega: Desetega brata in drugo. Naročil sem se na Ljubljanski Zvon, čigar prva št. ki je že izšla je res krasna. Kupil sem tudi najnovejšo zbirko Umet. Razglednic in zato me je silno razveselilo, da si ti — slikar poslal v svojem pismu mnenje o njih. Nadalje sem kupil najnovejšo pesniško zbirko: Gradnikove poezije: »Padajoče zvezde«, o katerih si gotovo že slišal. Napišem ti, kot si ti o umet. slikah, svojo kritiko o teh Gradnikovih poezijah. Tako imaš na kratko vso realnost na dlani. Iz velikih duševnih bojov sem vstal prerojen in sad teh je »Moja umetniška izpoved« in popolen propad ali dekadenca v poeziji. Čutim, da se preobražam. Vsi vtisi iz zunanjega sveta in iz moje notranjosti so me uničili, tako da je simbol moje najnovejše pesmi: starka ki gre v zimsko noč. . . Toda ne ustraši se! Še bo — ako Bog da — potekla iz mojega peresa beseda, ki bo vredna, da jo čitaš. Toda ne bodo več tihe

pesmi, ne bodo več sentimentalni akordi, romantične cvetke — Sedanji težki čas jih je napravil železne in krepke, zato so izgubile na lepoti. Bojim se, da so bile one pesmi, ki sem ti jih dal ob tvojem odhodu, zadnje, ki so res lepe. Tista tiha, rahla sanjava poezija je prešla v meni. Dva soneta: »Paul Verlaine«, ki si jih pohvalil sem pokazal tudi Pucu, ki je edini pravi poet, kar jih poznam. On jih je pohvalil in mi rekel o njih: »Pozna se ti, da napreduješ. Silno si se poglobil v Verlainejevo psiho in sad tega sta pričujoča soneta. Le bojim se, da sta pretemna, preobupna . . .« Pišeš mi, naj ti dam kaj najnovejših. Spolniti hočem to tvojo željo. Ali napisal sem le dve pesmi. Prva »Pesem ljudi« je temna in mračna in se ji pozna vpliv te dobe in vpliv indijske filozofije. Študiram buddhizem, ki pravi, da je cilj vsakega — Smrt, Nirvana. Sicer boš rekel, da je tako razmišljanje pogubno in ni zdravo, toda sam boš po preteku nekaj mesecev spoznal, da je edini cilj, ki ga dosežemo — Smrt. V tej nirvani utihnejo vsi duševni boji, vse nestalno hrepenenje, vse sovraštvo, vsa ljubezen — in le lahni vetrovi beže čez dom mrtvih. Torej čuj pesem:

Pesem ljudi.

Iz mraka, iz spon, iz verig — krilijo roke v noč  
k zvezdam oddaljenim dvem<sup>11</sup> — v večnost: k Resnici, Svetlobi.

Pride spoznanje: razpet okoli nas je obroč  
kam bi naprej? — V Nirvano! — ko zaprti v mračni smo sobi.

Trudno oko zaželi si pokoja, miru — črn prt  
senc ga odeje, iz ječe temotne reši ga Smrt.

Miran J.

To je tista duhomorna pesem, pesem žalosti in obupa. Mislim pa, da bo tudi ta tema zbežala in zasijala luč in spet prišlo veselje. Bog daj, da bi se že zgodilo! Te dni so odšli Puc, Podbevšek in mnogo drugih. Na kolodvoru! Noč nad vsem, tema mračna noč in le tu pa tam je zasijala zvezda skozi zimski zastor. Ali so tisti dve luči oči Noči? Niso — so žarnici prihajajočega vlaka.. . In podali smo si roki in v istem hipu sem čutil, da je zdavnaj mladost za nami. Tone Puc je odšel, Podbevšek, vsi, vsi so odšli in plod večletnega sanjarenja in hrepenenja le težak dim, ki je ležal nad odhajajočim vlakom. Takrat sem začutil osamelost, kod nikoli še. Vsi

ste odšli: Puc, Podbevšek. . . vsi, tudi ti boš vzel od mene slovo in danes, ko pišem to pesimistično pismo, gredo na nabor moji prijatelji literati: Šerko, Pehani v tej samoti se mi je porodila pesem čudna in jecljajoča. Spoznal boš v njej nekako dekadenco ali prepad. Pesem osamelosti in spoznanja:

Ob odhodu rezervistov.  
V zimsko noč odšel je vlak  
in ž njim vse lepe sanje  
utrujen moj je zdaj korak  
prešel že svetli dan je.

Kaj bi sedaj? Odšli ste vsi!  
In tu ostal sem sam.  
Zastonj še srce koprni:  
kam pot gre, zdaj poznam.

Miran Jarc

To je žalostna pesem, to je finale moje mladostne poezije. Ko sem začel

pisati je bila prva poezija polna solnčne svetlobe in jakosti — zdaj je tema in sneg . . . Toda upanje — ta tleča iskra sredi mrzle noči — gori še vedno v meni. Mislim, da bo tudi tukaj, kot pravi Nietzsche: Iz razvalin vstaja nov zarod, nova luč!« Da bi nam bilo dodeljeno. Te dni pa se opajam ob plahih akordih indijske poezije. Rabindranath Tagore je velik indijski poet.<sup>14</sup> Posodila mi je knjigo neka gospa M. Ž., kar ti bom že ustmeno povedal. Še veliko bi ti pravil, pa ti bom raje iz oči v oči ko bova sama. Tudi kritiko o Gradnikovih poezijah ti pošljem drugič, istotako svojo: Umetniško izpoved. Za enkrat naj zadostuje, da so po mojem mnenju (tudi po sodbi O. Zupančiča) Gradnikove poezije: najglobokejša umetniška knjiga, kar jih je pri nas izšlo med vojsko in morda sploh.<sup>15</sup> Skoro vsak teden imam tiskano, kako pesem v »D. Novicah«, sem ti mislil poslati izvode pa sem čisto pozabil. Oprosti! Prihodnjič bodo tudi notri tiskane prestave iz Čehova, Daudeta in drugih, ki sem jih dal za list. Spoznal boš, da je pismo pisano z mrzlično hitrostjo in žalostjo. Mečem izraze, ne da bi pomislil na njihov pomen. Sicer pa: saj ne bo za javnost

in ti bo le za merilo mojega teženja in stanja. Oglasi se takoj, vsaj z dopisnico, ko prejmeš te vrstice.

Te pozdravlja Tvoj prijatelj  
Miran Jarc